

Ana Dil ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisine İlişkin Ölçek Çalışmalarının İncelenmesi

Examining the Scales for Speaking Skills in Teaching Turkish as a Native Language and a Foreign Language

Cansu Karabulut¹

Karabulut, C. (2023). Ana dil ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisine ilişkin ölçek çalışmalarının incelenmesi. *Bezgek Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi*, 2(4), 249-260. <http://dx.doi.org/10.56987/bezgek.1389740>

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 12.11.2023
Kabul Tarihi: 11.12.2023
Yayın Tarihi: 15.12.2023

Anahtar Sözcükler

Konuşma eğitimi
Ölçek geliştirme
Ölçek uyarlama
Betimsel analiz
Makaleler

Article Info

Received: 12.11.2023
Accepted: 11.12.2023
Published: 15.12.2023

Keywords

Teaching speaking
Scale development
Scale adaptation
Content analysis
Articles

Öz

Bu çalışmada, konuşma eğitimi alanında ölçek geliştirme ve uyarlama konularında yayımlanmış makalelerde, ölçek geliştirme ve uyarlama sürecinde kullanılan aşamaların incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel analiz yapılarak elde edilen verilere göre, ölçek geliştirme konulu makalelerde madde havuzu oluşturulması aşamasında alan yazından, alan ve ölçme uzmanlarından yararlanılmıştır. Ayrıca makalelerin büyük çoğunluğunda, iç tutarlılık güvenirlik belirlemek için Cronbach Alpha yönteminin; madde analizleri için ise, açıklayıcı faktör analizi ile doğrulayıcı faktör analizlerinin yapıldığı belirlenmiştir. Ancak çoğunda, ön uygulamanın yapılmadığı ve uygulama yönergelerinin paylaşılmadığı kaydedilmiştir. Ölçek uyarlama çalışmalarında ise sıklıkla çeviri için her iki dile hâkim iki veya daha fazla çevirmenden yararlanılmış ve geri çeviri yapılmıştır. Buna karşın ilgili makalelerin hiçbirinde ölçeğin uygulama yönergesi uyarlanmamış; iki form arasında anlamsal, deneyimsel, kavramsal ve deyimsel açıdan eşitliğin sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmemiştir. Sonuç olarak ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında aynı yöntem ve aşamaların takip edilmediği dolayısıyla da aralarında birliktelik sağlanmadığı belirlenmiştir.

Abstract

This study examines the published articles on scale development and adaptation for speaking skills and the stages used during this process. According to the data obtained by content analysis, literature, field, and measurement-evaluation experts are consulted during the creation of the item pool in the articles on scale development. In addition, in most articles, the Cronbach Alpha method is used to determine internal consistency and reliability, and exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis are used for item analysis. However, it is obvious that in most of them, pre-application is not done and application instructions are not shared. In scale adaptation studies, two or more translators who are proficient in both languages are frequently used for translation, and back translation is performed. However, the application instructions of the scale are not adapted in any of the relevant articles, and it is not checked whether semantic, experiential, conceptual, and idiomatic equality is achieved between the two forms. As a result, it is possible to say that the same methods and stages are not

¹ Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye. carpa_23@hotmail.com

followed in the scale development and adaptation studies, and thus unity between them is not achieved.

Giriş

İnsanları diğer varlıklardan ayıran en temel nitelik dildir. Aksan'a (2020) göre dil, insanların ayrıcalık belgesidir. Toman (2010) konuşmayı "sesli düşünme" olarak tanımlarken Erdem (2013), temel iletişim vasıtasının dil olduğunu, insanın soyutlama ve sembol kullanma becerisinin en belirgin taşıyıcısı konumunda yine dilin yer aldığını belirtir. Dil denince akla gelen ilk kavram hiç şüphesiz konuşmadır. Duygu ve düşüncelerin sözlü dil ile başkalarına aktarılması olarak tanımlanabilen konuşma, iletişimi sağlayan ve anlatmaya yarayan, seslerle örülü bir dizi işaretler sistemidir (Yüksel, 2013). Onan (2005) ise konuşmayı, doğumdan itibaren algılanmaya başlanan ana diline sinmiş toplumsal ve kültürel ritimlerin, alofonlardan arındırılmış fonetik notalarla beynin Broca alanında üretilip sağ yarım küresinde farklı vurgu ve tonlamalar eşliğinde sonsuz bir değişkenlik içinde bestelenip icra edilmesi süreci olarak ifade eder.

Konuşma becerisi, insanların birbirleriyle iletişim kurmasını, bilgi paylaşmasını, anlaşmasını ve işbirliği yapmasını sağlayan temel bir beceridir. Bireylerin günlük yaşamlarında bilgi ve birikimlerini aktarabilmesi, duygu, düşünce ve gözlemlerini paylaşabilmesi konuşma becerileri ile ilgilidir (MEB, 2019). Hem bireyin hem de toplumun gelişimine katkıda bulunan konuşma becerisi, bir dilin ses, sözcük, cümle, anlam, üslup, tonlama, vurgu, akıcılık, tutarlılık gibi unsurlarını içerir. Bir dilin öğrenilmesi ve kullanılması için hem araç hem de amaç olma görevini üstlenmesinin yanı sıra o dilin kültürünü, değerlerini, geleneklerini, alışkanlıklarını, inançlarını ve normlarını da yansıtır. Bu yüzden konuşma, insan yaşamının her alanında önemli bir beceridir. İnsanın çevresindeki uyarıcıları algılayıp işlediği anlama becerileri okuma ve dinleme; diğer insanlarla paylaşmak için kullandığı anlatma becerileri ise konuşma ve yazmadır.

Öğrencilerin Türkçeyi etkili ve doğru kullanabilmesi için büyük önem taşıyan konuşma becerisi eğitiminde, okul öncesi eğitimden başlayarak yükseköğretime kadar amaç ve kazanımlar belirlenmiş ve programlara dâhil edilmiştir. Böylece, Türkçeyi güzel ve doğru konuşan bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Özbay'a (2005) göre konuşma eğitiminin amacı, insanın sözlü olarak duygu, düşünce ve isteklerini ifade edebilmesidir ve konuşma becerisi, diğer dil becerileri gibi eğitim yoluyla geliştirilebilmektedir. Öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişmesi için sürekli olarak değerlendirilmesi, varsa eksiklerinin giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda konuşma eğitimi, diğer öğrenme-öğretme süreçleri gibi ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Hedef kitlenin belirlenen kazanımlara ulaşp ulaşmadığının saptanmasında, öğretim faaliyetlerinin amaçlarının sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilmesinde ölçme değerlendirme çalışmaları kullanılmaktadır.

Konuşma becerisinin gelişim durumunun belirlenmesi için; konuşma becerisi performansı kontrol listesi, akran değerlendirme formu, dereceli puanlama anahtarı, etkili konuşma rubriği, gelişim durumu belirleme ölçeği, konuşma ölçeği, kontrol listesi, öğrenci gözlem formu kullanılmaktadır (Çerçi, 2015).

Ölçme ve değerlendirme uygulamaları arasında, eğitim süreçlerinin işleyişini ve verimliliğini en çok etkileyen geri bildirim vermektir (Göçer, 2019). Geri bildirim, ölçme değerlendirme faaliyetleriyle yapılabilmektedir. Bu bağlamda, süreç ve sonuç odaklı geri bildirimlerin tümü, eğitim-öğretim faaliyetlerinin ne düzeyde kazanıma ulaştığının bir göstergesidir.

Ölçme değerlendirme çalışmalarında karşımıza sıklıkla çıkan "ölçek" sözcüğü Türkçe Sözlük'te (2011), birim kabul edilen herhangi bir şeyin alabildiği kadar ölçü; ölçü miktarında olan; bir ölçü aletinin

üzerinde çizgilerle ayrılmış bölümü anlamlarını taşımaktadır. Ölçekler, doğrudan gözlemlenemeyen, teorik olarak var olan değişkenlerin düzeylerini ortaya çıkarmayı amaçlayan maddelerden oluşan ölçme araçlarıdır (Acar-Güvendir ve Özer-Özkan, 2015). Psikoloji ve eğitim bilimleri alanlarında, tutum, inanç, motivasyon, kişilik gibi değişkenlerin niceliksel olarak ölçülmesi için ölçekler yaygın olarak kullanılmaktadır (Delice ve Ergene, 2015). Araştırmacılar, değişkenleri ölçmek için kullandıkları ölçekleri kendi çalışması için özel olarak tasarlayabileceği gibi başka bir dilde ve kültürde var olanlarını da kendi çalışma grubuna uygun hâle getirebilir. Bu iki işlem, ölçek geliştirme ve uyarlama olarak adlandırılır (Kaya-Uyanık ve diğerleri, 2017).

Ölçek geliştirme, bir araştırma sorusuna veya hipoteze cevap vermek için kullanılan bir ölçme aracı oluşturma sürecidir (Acar-Güvendir ve Özer-Özkan, 2015). Araştırmacının ölçmek istediği kavramı tanımlaması, maddelerini oluşturması, geçerlik ve güvenilirliğini test etmesi gibi aşamalardan oluşur. Bilimsel araştırmalarda büyük önem taşıyan ölçekler, araştırmacıların soyut veya karmaşık kavramları nicel olarak ölçmelerine olanak sağlar.

Ölçek uyarlama ise, farklı dil ve kültürde hazırlanmış olan bir ölçeği, başka bir dil ve kültüre uygun hâle getirme sürecidir. Araştırmacılara zaman ve maliyet tasarrufu sağlamanın yanı sıra uluslararası karşılaştırmalara da olanak tanır (Karakoç ve Dönmez, 2014). Ölçeklerin uyarlanmasında hem öznel hem de nesnel değerlendirmeler yapılmalıdır. Öznel değerlendirmeleri içeren çeviri, geri çeviri, ön test adımlarına ek olarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), vb. nesnel yöntemlere de yer verilmesi gerekmektedir (Bayık ve Gürbüz, 2016).

Ölçme ve ölçek geliştirme - uyarlama alanında yapılan çalışmaların ortak bir çerçeveye sahip olabilmesi için bu alanda uzmanlaşmış kuruluşlar tarafından belirli ölçütler oluşturulmuş ve bu ölçütlere uyulması istenmiş olmakla birlikte, genel anlamda, çalışmaların farklı amaçları, yöntemleri, sonuçları ve kuramsal katkıları olabileceği de ifade edilmiştir.

Ölçeklerin geliştirilmesi ve uyarlanması aşamasında, belirli adımların izlenmesi ve madde sayısı, örneklem büyüklüğü, Cronbach Alpha gibi sabit katsayılar gibi bazı ölçütlere göre değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Bu değerlendirmeler, ölçeklerin başarı veya eksiklik durumunu ortaya koymakta ve yeni araştırmalar için rehberlik etmektedir. Bu nedenle ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında uyulması zorunlu olan temel adımların, madde sayısının, örneklem büyüklüğünün ve sabit katsayıların sınıflandırılmasının önemli olduğu söylenebilir (Delice ve Ergene, 2015).

Gerek ölçek geliştirme gerekse de ölçek uyarlama çalışmalarında uyulması gereken adımlar vardır. Bu çalışmanın amacı, konuşma eğitimi alanında ölçek geliştirme ve uyarlama konulu makalelerin, ölçek geliştirme ve uyarlama sürecinde kullanılan aşamalara göre incelemesini yapmak ve benzerlikleri ile farklılıklarını ortaya koymaktır.

Yöntem

Çalışma Modeli

Bu çalışma, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesinin (Yıldırım ve Şimşek, 2021) yapıldığı nitel bir araştırmadır. Basılı ve elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyal ve belgelerin gözden geçirilmesi veya değerlendirilmesi için sistematik bir izlek olarak ifade edilen doküman incelemesi, nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Bowen, 2009).

Çalışmanın İnceleme Nesnesi

Çalışmanın evrenini, Türkiye Ölçme Araçları Dizini (TOAD) internet sayfasında yer alan konuşma eğitimi alanında geliştirilen ve uyarlanan makaleler oluşturmaktadır. İlgili evrenden örneklem seçimi için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda sıkça başvurulan bir yöntem olup kaynakların verimli kullanılması için araştırılan konuda bilgi ve deneyim sahibi olan bireylerin ya da grupların belirlenmesini ve seçilmesini sağlar (Yağar ve Dökme, 2018). Ölçüt örnekleme ise, çalışılacak durumların önceden saptanmış birtakım ölçütlere göre değerlendirilmesini ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

TOAD sayfasında yer alan konuşma eğitimi alanında ölçek geliştirme ve uyarlama konulu makaleler ve bu makalelerin tam metinlerine erişim, ölçüt olarak belirlenmiştir. Buna göre, çevrim içi olarak tam metinlerine erişilebilen 26 makale, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Verilerin Elde Edilmesi ve Veri Toplama Aracı

Veriler, doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Belgesel gözlem veya belgesel tarama olarak da bilinen doküman inceleme, mevcut kayıt ve belgelerden veri toplamak için kullanılan bir yöntem olup araştırmanın amacına uygun kaynakları seçme, okuma, kaydetme ve analiz etme işlemlerini içerir (Berk, 2008).

Veri toplama aracı olarak Acar-Güvendir ve Özer-Özkan (2015) tarafından geliştirilmiş hem ölçek geliştirme hem de ölçek uyarlama aşamalarını içeren maddelerden oluşturulmuş bir kontrol listesinden yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Betimsel içerik analizi yapan araştırmacılar, analize başlamadan önce analiz sorularını belirlemeli, verileri nasıl değerlendireceklerini açıklamalı ve verileri yorumlamak için sistematik bir yöntem izlemelidirler. (Ültay vd., 2021).

Çalışmada öncelikle TOAD internet sayfasında yer alan konuşma eğitimi alanında yazılmış, ölçek geliştirme ve uyarlama konulu makalelerin tam metinlerine çevrim içi erişim sağlanmış ve makaleler taranmıştır. Daha sonra makaleler belirlenen aşamalara göre incelenmiş; elde edilen veriler, Microsoft Office Excel 2010 programına işlenmiştir. Ölçek geliştirme ve uyarlama aşamalarının makalelerdeki kullanılma durumlarına göre kodlamalar yapılmış ve son olarak da yapılan kodlamalar dikkate alınarak frekans ve yüzde değerleri belirlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, ölçek geliştirme ve uyarlama makalelerini incelemede izlenen adımlar, frekanslar ve yüzdelik değerler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 1. Ölçek geliştirme konulu makalelerde izlenen aşamalar

İzlenen Aşamalar	f	%
Konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmıştır.	16	94,11
Madde havuzu oluşturulma aşamasında alan yazından yararlanılmıştır.	16	94,11
Madde havuzu oluşturulma aşamasında hedef gruba kompozisyon yazdırılmış ya da görüşmeler yapılmıştır.	4	23,52
Madde havuzu oluşturulurken hedeflenen madde sayısının iki ya da üç katı madde yazılmıştır.	1	05,88
Madde havuzu oluşturulma aşamasında alan uzmanlarından yararlanılmıştır.	17	100
Madde havuzu oluşturulma aşamasında ölçme uzmanlarından yararlanılmıştır.	12	70,58

Madde havuzunda uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.	16	94,11
Ölçeğin uygulama yönergesi hazırlanmıştır.	4	23,52
Hedef grubun (Örneklem) dışındaki daha küçük bir gruba anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmek üzere maddelerin ön deneme uygulaması yapılmıştır.	9	52,94
Madde havuzunda ön uygulama sonrasında gerekli düzeltmeler yapılmıştır.	9	52,94
Hedef grup büyüklüğü 300 ve üstü olarak belirlenmiştir.	5	29,41
Hedef grup büyüklüğü madde sayısı esas alınarak belirlenmiştir.	5	29,41
Hedef grup büyüklüğü belirlenirken herhangi bir ölçüt kullanılmamıştır.	7	41,17
Madde analizleri yapılmıştır.	15	88,23
Geçerlik çalışmalarında açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.	15	88,23
Geçerlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.	13	76,47
Kapsam geçerliliği kanıtları sunulmuştur.	12	70,58
Ölçüt geçerliliği yapılmıştır.	1	05,88
Hedef grubun yarısından elde edilen verilere AFA, diğer yarısından elde edilen verilere DFA yapılmıştır.	4	23,52
İç tutarlılık güvenilirlik belirleme yöntemlerinden Cronbach Alpha kullanılmıştır.	14	82,35
Test tekrar test güvenilirliği kullanılmıştır.	3	17,64
İki eş değer yarı güvenilirliği kullanılmıştır.	2	11,76

Tablo 1 incelendiğinde, 17 makalenin 22 aşama üzerinden değerlendirildiği görülmektedir. Buna göre, makalelerin % 94,11’inde konu ile ilgili alan yazın taraması yapıp madde havuzu oluşturulma aşamasında alan yazından yararlanılırken %23,52’inde hedef gruba kompozisyon yazdırılmış ya da görüşmeler yapılmıştır. % 05,88’inde hedeflenen madde sayısının iki ya da üç katı madde yazıldığı kaydedilmiştir. Çalışmaların tamamında, alan uzmanlarından yararlanılırken ölçme uzmanlarından yararlanılma oranı % 70,58’dir. Ayrıca uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmeler % 94,11 oranında yapılmıştır.

Makalelerin % 23,52’inde ölçeğin uygulama yönergesinin hazırlanıp paylaşıldığı belirlenmiştir. % 52,94’ünde hedef grubun (örneklem) dışındaki daha küçük bir gruba anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmek üzere maddelerin ön deneme uygulamasının yapılmış ve yine aynı yüzdelik oranda ön uygulama sonrasında maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Hedef grup büyüklüğü makalelerin % 29,41’inde 300 ve üstü ölçüt olarak alınırken % 29,41’inde madde sayısı esas alınarak belirlenmiş ve % 41,17’inde ise herhangi bir ölçüt kullanılmamıştır.

% 88,23’ünde madde analizi, % 88,23’ünde geçerlik çalışmalarında açıklayıcı faktör analizi (AFA), % 76,47’inde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılan makalelerin % 70,58’inde kapsam geçerliliği kanıtları sunulmuş ancak sadece % 05,88’inde ölçüt geçerliliği yapılmıştır. Çalışmaların % 23,52’inde hedef grubun yarısından elde edilen verilere AFA, diğer yarısından elde edilen verilere DFA yapılmıştır. Makalelerde yapılan güvenilirlik çalışmalarına bakıldığında % 82,35’inde iç tutarlılık güvenilirlik belirleme yöntemlerinden olan Cronbach Alpha yöntemi kullanılmışken % 17,64’ünde iki eşdeğer yarı güvenilirliği, % 11,76’ında test tekrar test güvenilirliği kullanılmıştır.

Tablo 2. Ölçek uyarlama konulu makalelerde izlenen aşamalar

İzlenen Aşamalar	f	%
Uyarlama çalışması için gerekli izin alınmıştır.	9	100
Ölçeğin uyarlanabilirliğine ilişkin alan uzmanlarından görüş alınmıştır.	-	-
Ölçeğin uyarlanabilirliğine ilişkin ölçme uzmanlarından görüş alınmıştır.	-	-
Dil eş değeri için her iki kültüre hâkim çevirmenler seçilmiştir.	-	-
Çeviri için her iki dile hâkim iki veya daha fazla çevirmenden yararlanılmıştır.	8	88,88
Geri çeviri yapılmıştır.	8	88,88
Ölçeğin iki formu arasında anlamsal, deneyimsel, kavramsal ve deyimsel açıdan eşitliğin sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir.	-	-
Dil eş değeri sağlanmıştır.	3	33,33
Ölçeğin uygulama yönergesi de uyarlanmıştır.	-	-
Ön deneme uygulaması yapılmıştır.	2	22,22
Hedef grup (örneklem büyüklüğü) madde sayısının 3-4-5 katına göre belirlenmiştir.	2	22,22

Hedef grup büyüklüğü 300 ve üzeri olarak belirlenmiştir.	3	33,33
Madde analizi yapılmıştır.	9	100
Geçerlik çalışmalarına açımlayıcı faktör analizi ile başlanmıştır.	4	44,44
Geçerlik çalışmalarına doğrulayıcı faktör analizi ile başlanmıştır.	5	55,55
Ölçüt geçerliği yapılmıştır.	9	100
İç tutarlılık güvenilirlik belirleme yöntemlerinden Cronbach Alpha kullanılmıştır.	9	100
Test tekrar test güvenilirliği kullanılmıştır.	4	44,44
İki eş değer yarı güvenilirliği kullanılmıştır.	1	11,11
Ölçekten madde çıkartılmıştır.	2	22,22
Ölçeğe madde eklenmiştir.	-	-
Ölçeğin madde sayısı korunmuştur.	7	77,77
Ölçeğin faktör yapısı korunmuştur.	9	100
Ölçeğin faktör yapısı değiştirilmiştir.	-	-

Tablo 2 incelendiğinde, 9 makalenin 24 aşama üzerinden değerlendirildiği görülmektedir. Çalışmaların % 100'ünde uyarılama çalışması için gerekli izin alınmış fakat ölçeğin uyarlanabilirliğine ilişkin alan ve ölçme uzmanlarından hiç görüş alınmamıştır.

Dil eş değeri için makalelerin hiçbirinde her iki kültüre hâkim çevirmenler seçilmediği görülürken % 88,88'inde her iki dile hâkim iki veya daha fazla çevirmenden yararlanılmıştır. Makalelerin % 88,88'inde geri çeviri yapılmış, % 33,33'ünde dil eş değeri sağlanmış olmasına karşın hiçbirinde ölçeğin iki formu arasında anlamsal, deneyimsel, kavramsal ve deyimsel açıdan eşitliğin sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmemiştir. Ayrıca makalelerin hiçbirinde uygulama yönergesinin uyarlaması da yapılmamış, ön deneme uygulaması ise makalelerin yalnız % 22,22'sinde yapılmıştır. Hedef grup büyüklüğü (örneklem büyüklüğü) % 22,22'sinde madde sayısının 3-4-5-10 katına göre, %33,33'ünde ise 300 ve üzeri olarak belirlenmiştir.

Makalelerin % 100'ünde madde analizi yapılmıştır. Geçerlik çalışmalarının % 44,44'ünde AFA ile başlanırken % 55,55'inde DFA ile başlanmıştır. Ölçüt geçerliği çalışmaları ise % 100 düzeyindedir. İç tutarlılık güvenilirlik belirleme yöntemlerinden Cronbach Alpha % 100 oranında kullanılırken % 44,44'ünde test tekrar test güvenilirliği, % 11,11'inde iki eş değer yarı güvenilirliği yapılmıştır. Çalışmaların % 22,22'sinde ölçekten madde çıkartılmışken hiçbirinde madde eklemesi yapılmamış, % 77,77'sinde ise madde sayısı korunmuştur. Son olarak makalelerin % 100'ünde ölçeğin faktör yapısı korunmuş, değiştirilmemiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, konuşma eğitimi alanında yayımlanmış 17 makalede ölçek geliştirme; 9 makalede ise ölçek uyarılama sürecinde izlenen aşamaların nasıl ve ne kadar uygulanabildiği incelenmiştir.

Ölçek geliştirme konulu makalelerle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Makalelerin çoğunda, konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmış ve madde havuzu oluşturulmuştur. Ancak, hedef gruba kompozisyon yazdırma veya görüşme yapma gibi yöntemler az kullanılmıştır. Ayrıca, hedeflenen madde sayısının iki ya da üç katı madde yazılması gibi bir ölçüt de nadiren belirtilmiştir. Makalelerin tamamında, alan uzmanlarından görüş alınmış ancak ölçme uzmanlarından görüş alınması daha düşük bir oranda gerçekleştirilmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler ise genellikle dikkate alınmış ve maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Çalışmaların yaklaşık dörtte birinde, ölçeğin uygulama yönergesi hazırlanmış ve paylaşılmıştır. Ön deneme uygulaması ise yarıdan fazla makalede yapılmış ve ön uygulama sonucunda maddelerde düzeltmeler yapılmıştır. Hedef grup büyüklüğü belirlenirken makalelerin yaklaşık üçte birinde 300 ve

üstü sayıda katılımcı ölçüt olarak alınmış, üçte birinde madde sayısı esas alınmış, kalan üçte birinde ise herhangi bir ölçüt belirtilmemiştir.

Sözü edilen makalelerin büyük çoğunluğunda, madde analizi, açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Kapsam geçerliği kanıtları da yüksek oranda sunulmuştur. Ancak, ölçüt geçerliği çalışması çok az sayıda makalede yapılmıştır. Ayrıca, makalelerin dörtte birinde, hedef grubun yarısından elde edilen verilere AFA, diğer yarısından elde edilen verilere DFA uygulanmıştır. Güvenirlik çalışmalarında, en çok kullanılan yöntem Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenirligi olmuştur. İki eşdeğer yarı güvenirligi ve test tekrar test güvenirligi ise daha az kullanılmıştır.

[Delice ve Ergene \(2015\)](#) tarafından 2005-2014 yılları arasında 54 dergide yayınlanmış 35 ölçek geliştirme ve 18 ölçek uyarlama çalışması incelenmiştir. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında Cronbach Alpha katsayılarının 0,80'den büyük olduğu, örneklem büyüklüğü ile madde sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ve bazı çalışmalarda madde başına düşen uygulayıcı sayısının beşin altında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ölçek geliştirme çalışmalarının %65,51'inin, ölçek uyarlama çalışmalarının ise %52,96'sının ölçek geliştirme ve uyarlama adımlarını tamamladığı, deneme uygulaması ve geçerlik çalışmaları gibi adımların ise çoğunun raporlanmadığı ifade edilmiştir. 2005-2014 yılları arasında çeşitli dergilerde yayınlanmış 53 makaleyi inceleyen [Acar-Güvendir ve Özer-Özkan \(2015\)](#) ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında iç tutarlılık güvenirligi için Cronbach Alpha yönteminin yaygın olarak kullanıldığına ancak ölçek geliştirme çalışmalarının çoğunda ve ölçek uyarlama çalışmalarının hiçbirinde ölçeğin uygulama yönergesinin hazırlanmadığına yer vermiştir. Ayrıca ölçek uyarlama çalışmalarında çeviri için iki veya daha fazla çevirmenin kullanıldığı, iki eş değer yarı güvenirligi, ölçme uzmanlarından görüş alma ve deneme uygulaması gibi adımların ise raporlanmadığı ifade edilmiştir. İncelediğimiz çalışmalarda da Cronbach Alpha yönteminin çalışmaların tamamında yer aldığı, madde analizlerinin yapıldığı ancak iki eşdeğer yarı güvenirligi ve test tekrar test güvenirligi ise daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu anlamda önceki çalışmalarla benzer eksiklikler görülmektedir.

Ölçek uyarlama sürecinde izlenen aşamaların nasıl uygulandığına dair bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Makalelerin hepsinde, uyarlama çalışması için gerekli izin alınmıştır. Ancak, ölçeğin uyarlanabilirliğine ilişkin alan uzmanlarından ve ölçme uzmanlarından görüş alınmamıştır. Bu durum, ölçeğin içerik geçerliğini etkileyebilecek bir eksiklik olarak görülmektedir. Dil eş değeri için, makalelerin çoğunda, her iki dile hâkim iki veya daha fazla çevirmenden yararlanılmış ve geri çeviri yapılmıştır. Ancak her iki kültüre hâkim çevirmenler seçilmediği ve ölçeğin iki formu arasında anlamsal, deneysel, kavramsal ve deyimsel açılardan eşitliğin kontrol edilmediği görülmüştür. Ayrıca ölçeğin uygulama yönergesinin uyarlamasının da hiçbir makalede yapılmamış olması ölçeğin dil geçerliğini zayıflatabilmektedir.

Ön deneme uygulaması, makalelerin çok azında yapılmıştır. Hedef grup büyüklüğü belirlenirken makalelerin yaklaşık üçte birinde 300 ve üzeri sayıda katılımcı ölçüt olarak alınmış, yine üçte birinde madde sayısının 3-4-5-10 katına göre belirlenmiş, kalan üçte birinde ise herhangi bir ölçüt belirtilmemesi ölçeğin uygulanabilirliğini ve kapsamını etkileyebilmektedir.

Makalelerin tamamında, madde analizi yapılmıştır. Geçerlik çalışmalarının yarısına AFA ile başlanırken diğer yarısına DFA ile başlanmıştır. Ölçüt geçerliği çalışmaları ise yüksek oranda yapılmıştır. Güvenirlik çalışmalarında, en çok kullanılan yöntem Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenirligi olmuştur. Test tekrar test güvenirligi ve iki eş değer yarı güvenirligi ise daha az

kullanılmıştır. Makalelerin çoğunda, ölçekten madde çıkartılmamış, madde sayısı korunmuştur. Ölçeğin faktör yapısı da hiçbir makalede değiştirilmemiştir. Bu da ölçeğin orijinal formuna sadık kalındığını göstermektedir.

Çüm ve Koç (2013), 2005-2013 yılları arasında çeşitli dergilerde yayınlanmış, 29'u ölçek geliştirme, 21'i ise ölçek uyarlama konulu makalelerin ölçek geliştirme adımlarına %67 ölçek geliştirme ilkelerine %40,19 oranında uyulduğunu, ölçek uyarlama çalışmalarında ise ölçek uyarlama adımlarına %45,58, ölçek uyarlama ilkelerine %26,79 oranında uyulduğunu tespit etmiştir. Boztunç Öztürk vd.nin (2014) yapmış olduğu çalışmada ise, SSCI ve / veya ULAKBİM'de indekslenen 10 dergide 2005-2014 yılları arasında yayınlanmış 108 makale ele alınmıştır. Makalelerde, dilsel eşdeğerlik için geri çeviri yönteminin yaygın olarak kullanıldığı ancak çevrilen formun sadece hedef gruba uygulandığı belirtilmiştir. Yapı geçerliği için AFA ve DFA'nın birlikte yer aldığı, iç tutarlılık yönteminin çoğunlukla kullanıldığı ancak ölçüt geçerliğinin göz ardı edildiği kaydedilmiştir. İncelediğimiz çalışmalarda ise, madde analizlerinin, ölçüt geçerliği çalışmalarının, Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirliği çalışmalarının yapıldığı buna karşın test tekrar test güvenilirliği, iki eş değer yarı güvenilirliğinin ve ölçeğin uygulama yönergelerinin uyarlamasının hiçbir makalede yapılmadığı görülmüştür. Buna göre, aynı konu alanında yapılmış çalışmalarla benzer eksiklikler tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, ölçek geliştirme ve uyarlama sürecinde izlenen aşamaların, makalelerde farklı şekillerde uygulandığı, çalışmalarda bir standart olmadığı, sadece bazı adımlarda ve ilkelerde ortaklık olduğu ve bazı aşamaların daha çok ihmal edildiği görülmektedir. Bu nedenle ölçek uyarlama sürecinde standart bir yöntem izlenmesi ve aşamaların daha detaylı bir şekilde rapor edilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Acar Güvendir, M. ve Özer Özkan Y. (2015). Türkiye'deki eğitim alanında yayımlanan bilimsel dergilerde ölçek geliştirme ve uyarlama konulu makalelerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 23-33.
- Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil*. TDK Yayınları.
- Bayık, M. E. ve Gürbüz, S. (2016). Ölçek uyarlamada metodoloji sorunu: Yönetim ve örgüt alanında uyarlanan ölçekler üzerinden bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, 3(1), 1-20.
- Berk, F. (2008). *Eski ve yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Boztunç Öztürk, N. ve Eroğlu, M. G. ve Kelecioğlu, H. (2014). Eğitim bilimleri alanında yapılan ölçek uyarlama makalelerinin incelenmesi, *IV. Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresi*, Ankara.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Çerçi, A. (2015). Türkçe Öğretmenlerinin öğrencilerin konuşma becerisini ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 186-204.
- Çüm, S. ve Koç, N. (2013). Türkiye'de psikoloji ve eğitim bilimleri dergilerinde yayımlanan ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 12(24), 115-135.

- Delice, A. ve Ergene, Ö. (2015). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının incelenmesi: Matematik eğitimi makaleleri örneği. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 3, 60-75.
- Erdem, İ. (2014). Konuşma eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi. Özbay, M. (Ed.), *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi* içinde (s. 229-260). 2. Baskı, Pegem Akademi.
- Göçer, A. (2019). Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirmenin işlevselliğine etki eden önemli bir uygulama tekniği olarak geribildirim kullanımı. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 111-126.
- Karakoç, F. Y. ve Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 40, 39-49.
- Kaya Uyanık, G. ve Güler, N. ve Taşdelen Teker, G. ve Demir, S. (2017). Türkiye’de eğitim alanında yayımlanan ölçek geliştirme çalışmalarının uygunluğunun çok yüzeyli rasch modeli ile incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8 (2), 183-199.
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu* (1-5. sınıflar). MEB.
- Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (okuma/dinleme) geliştirmedeki rolü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özbay, M. (2005). Ana dili eğitiminde konuşma becerisini geliştirme teknikleri. *Kafkas Üniversitesi Dergisi*, 16, 177-184.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. (11.baskı). Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toman, H. (2010). Doğru ve güzel konuşma. Durmuş, M. (Ed.), *Türk dili el kitabı* içinden (s. 347-371), 2. Baskı, Ankara, Grafiker.
- Ültay, E. ve Akyurt, H. ve Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yüksel, A. H. (2013). Konuşma ve Dinleme. Demiray, U. (Ed.), *Etkili iletişim* içinde (134-184), 6. Baskı, Pegem Akademi.
- <https://toad.halileksi.net/> Erişim tarihi: 04.11.2023 17.00

İncelenen Makaleler

- Akın, A. ve Abacı, R. ve Dönmezoğulları, C. (2010). Öz-konuşma ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *II. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi Kitabı*, 1191-1200.
- Akın, A. ve Yılmaz, S. ve Demirbacak, H. Ş. (2017). Konuşmacıda kişisel güven ölçeği kısa Türkçe formu’nun geçerlik ve güvenilirliği. *Akademik Bakış Dergisi*, 59, 374-381.
- Alkan, H. ve Bümen, T. N. ve Uslu, Ö. (2019). İngilizce konuşma kaygısı ölçeği’nin Türkçeye uyarlanma çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 1157-1180.
- Aydın, İ. S. (2013). Öğretmen adaylarının konuşma öz yeterliklerine ilişkin ölçek geliştirme çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14, 33-46.

- Bayköse, N. (2015). Kendinle konuşma ölçeği'nin (KKÖ) beden eğitimi dersi için geçerlilik ve güvenilirliği. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 8-16.
- Bayköse, N. ve Yazıcı, A. (2019). Olumsuz beden konuşmaları ölçeği'nin adolesan kız sporcular için geçerlik ve güvenilirliği. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 102-118.
- Bozkurt, B. Ü. ve Arıca Akkök, E. (2019). Anadili Türkçe olan konuşucular için konuşma becerisi derecelendirme ölçeğinin geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 18(1), 416-436.
- Çalık, M. ve Akin, A. ve Özkaya, S. ve Demirbacak, H. Ş. (2018). Topluluk önünde konuşmaya yönelik öz-açıklamalar ölçeği Türkçe formu: Bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *X. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Nevşehir.
- Çintaş Yıldız, D. ve Yavuz, M. (2012). Etkili konuşma ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Studies*, 7(2), 319-334.
- Demir, T. ve Melanlıoğlu, D. (2014). Ortaokul öğrencileri için konuşma kaygısı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47(1), 103-124.
- Demirkol, S. ve Aytaş, G. (2023). Konuşma becerisi eğitimine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin öz yeterlik ölçeği geliştirme çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(1), 30-46.
- Doğru Çabuker, N. ve Balcı Çelik, S. ve Aldemir, A. (2020). Topluluk önünde konuşma kaygısı ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1601-1610.
- Dölek, O. ve Arıcı, M. A. (2021). Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenler için konuşma motivasyonu ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Language Academy*, 9(3), 190-206.
- Ergüt, S. E. ve Baş, B. (2021). Yurt dışındaki iki dilli Türk öğrencilere yönelik miras dil konuşma kaygısı ölçeği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1285-1315.
- Gökçe E. ve Demirhan İşcan C. ve Erdem, A. (2014). Dinle izle anlat dinleme ve konuşma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 418-432.
- Gündüz, A. ve Demir, S. (2021). Konuşma kaygısı ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (1), 145-159.
- Hasırcı Aksoy, S. ve Arıcı, M. A. ve Kan, M. (2021). Ortaokul öğrencileri için konuşma özyeterlik ölçeği geliştirme çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18 (41), 3632-3653.
- Işık Aydın, R. ve Erdem, İ. (2022). Konuşma becerisine yönelik bir uzman değerlendirme ölçeği geliştirme çalışması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 106-120.
- Katranacı, M. ve Melanlıoğlu, D. (2013). Öğretmen adaylarına yönelik konuşma öz yeterlik ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 651-665.
- Kinay, İ. ve Özkan, E. (2014). Öğretmen adayları için konuşma kaygısı ölçeği (ÖAKKÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 9 (5), 1747-1760.

- Melanlıoğlu, D. ve Demir, T. (2013). Türkçe öğrenen yabancılar için konuşma kaygısı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (3), 389-404.
- Sallabaş, M. E. (2013). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için konuşma öz yeterlik ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 261-270.
- Temel, V. (2022). Sporda kendi kendine konuşma ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of International Anatolia Sport Science*, 7(1), 10-24.
- Uysal, H. ve Sakız, G. ve Birkan, G. Z. ve Akman, A. (2019). İlkokul öğrencilerinin sınıf önünde konuşma kaygısı: bir ölçek geliştirme çalışması. *2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi*, Muğla.
- Ürün Karahan, B. (2020). Konuşmaya yönelik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies - Education*, 15(2), 1319-1327.
- Yaman, H. ve Sofu, M. S. (2014). Öğretmen adaylarına yönelik konuşma kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 41-50.

Extended Abstract

Speaking is one of the language skills that people use most in their daily lives. Speaking skill, which can be defined as expressing thoughts with voice and body language, has an important place for both the individual and the society. Teaching speaking, which helps people express themselves better, socialize by speaking, and impress and persuade the audience, is a process carried out to develop vocal communication skills.

This study examines the articles published on scale development and adaptation in speaking teaching and the stages used in this process and obtains the data through content analysis. The population of the study consists of the articles published on the Turkey Measurement Tools Index (Tr: TOAD) page on scale development and adaptation in the field of speaking teaching, the full texts of which can be accessed online. In this regard, the study examines the steps and processes followed in the articles and also reveals similarities and differences.

According to the data obtained by content analysis, literature, field, and measurement-evaluation experts are consulted during the creation of the item pool in the articles on scale development. In addition, in most articles, the Cronbach Alpha method is used to determine internal consistency and reliability, and exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis are used for item analysis. However, in most of them, pre-application is not done and application instructions are not shared. In scale adaptation studies, two or more translators who are proficient in both languages are frequently used for translation, and back translation is performed. However, the application instructions of the scale are not adapted in any of the relevant articles, and it is not checked whether semantic, experiential, conceptual, and idiomatic equality is achieved between the two forms. As a result, it is possible to say that the same methods and stages are not followed in the scale development and adaptation studies, and thus unity between them is not achieved.

[Çüm and Koç \(2013\)](#) reported that in the articles published in various journals between 2005 and 2013, 29 of which were on scale development and 21 on scale adaptation, the scale development steps were followed by 67% and the scale development principles were complied with by 40.19%. It was determined that the adaptation steps were complied with by 45.58% and the scale adaptation

principles by 26.79%. In the study conducted by [Boztunç Öztürk et al. \(2014\)](#), 108 articles published between 2005 and 2014 in 10 journals indexed in SSCI and / or ULAKBİM were discussed. It is stated in the articles that the back translation method is widely used for linguistic equivalence, but the translated form is applied only to the target group. It has been noted that EFA and CFA are used together for construct validity, the internal consistency method is mostly used, but criterion validity is ignored. In the studies we examined, it was observed that item analyses, criterion validity studies, Cronbach Alpha internal consistency reliability studies were carried out, but test-retest reliability, split half reliability and adaptation of the application instructions of the scale were not performed in any article. Accordingly, similar deficiencies have been identified in studies conducted in the same subject area.

According to the results obtained, it is seen that the stages followed in the scale development and adaptation process are applied in different ways in the articles, there is no standard in the studies, there is only commonality in some steps and principles, and some stages are more neglected. For this reason, it is recommended to follow a standard method in the scale adaptation process and report the stages in more detail.

